עין משפט נר מצוה

מז א ב ג ד מיי' פ"ד מהלכות עבודת יוה"כ הלכה א:
מח ה ו ז ח ט מיי' פ"ד מהל' בית הבחירה הלכה א:
מט י מיי' פ"ד מהלכות עבודת יוה"כ הלכה א:
נ כ מיי' שם ופ"ג מהל' תמידין הלכה ח:

שאת משוקדים מחר ארור וקם והתניא הוא יוסף איש הוצל הוא יוסף הבבלי הוא איסי בן יהודה הוא איסי בן גור אריה הוא איסי בן גמליאל הוא איסי בן מהללאל ומה שמו איסי בן עקיבא שמו בדאורייתא ליכא בדנביאי איכא ובדאורייתא ליכא והא איכא דבעי רב חסדא וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות כבשים ויזבחו זבחים שלמים פרים או דילמא אידי ואידי פרים לרב חסדא מספקא ליה לאיסי בן יהודה פשיטא ליה:

מתני' החיצונה היתה פרופה מן הדרום ופנימית מן הצפון מהלך ביניהן עד שמגיע לצפון הגיע לצפון הופך פניו לדרום מהלך לשמאלו עם הפרוכת עד שהוא מגיע לארון הגיע לארון נותן את המחתה בין שני הבדים צבר את הקטרת על גבי גחלים ונתמלא כל הבית כולו עשן יצא ובא לו בדרך בית כניסתו ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון ולא היה מאריך בתפלתו שלא להבעית את ישראל:

גמ' במאי עסקינן אילימא במקדש ראשון מי הוו פרוכת אלא במקדש שני מי הוה ארון והתניא משנגנז ארון נגנזה עמו צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה ומקלו של אהרן ושקדיה ופרחיה וארגז ששגרו פלשתים דורון לאלהי ישראל שנאמר וכלי הזהב אשר השיבותם לו אשם תשימו בארגז מצדו ושלחתם אותו והלך ומי גנזו יאשיהו גנזו מה ראה שגנזו ראה שכתוב יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך ונגנזו שנאמר ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל ואמר ר' אלעזר אתיא שמה שמה ואתיא דורות דורות ואתיא משמרת משמרת לעולם במקדש שני ומאי הגיע לארון מקום ארון והא קתני נתן את המחתה לבין שני הבדים אימא כבין שני הבדים: צבר את הקטרת על גבי גחלים: תנן כמאן דאמר צוברה תני חדא צוברה פנימה שהיא חוצה לו ותניא אידך צוברה חוצה שהיא פנימה לו אמר אביי תנאי היא ואמר אביי מסתברא כמאן דאמר פנימה שהיא חוצה לו דתנן מלמדין אותו הזהר

שלא

שאת. הלא אם תיטיב שאת (בראשית ד) ולשון סליחה הוא או שאת אם לא תיטיב ולשון נשיאות עון הוא: **משוקדים.** ארבעה גביעים משוקדים (שמות כה) או משוקדים כפתוריה ופרחיה: **מחר.** ולא הלחם בעמלק מחר (שם יז) או לא והלחם בעמלק מיד ומחר אנכי נצב והיום אי אתה צריך לתפלתי: **ארור.** וברצונם עקרו שור (בראשית מט) ארור שור של שכם שהוא מארור כנען או ארור אפם כי עז: **וקם.** הנך שוכב עם אבותיך וקם (דברים לא) וכאן י) רמז לו תחיית המתים או וקם העם הזה וזנה: **ויעלו עולות כבשים.** וכ"מ לפסוק כאן את הטעם באתנחתא או דילמא אידי ואידי פרים ואין אתנחתא בטעם עולות אלא טעם גרש ויעלו עולות כדי שיתחבר לשל אחריו: **מתני' החיצונה פרופה מן הדרום.** רבנן קאמרי לה: **פרופה.** ראשה כפולה לצד החוץ ונאחזת בקרס של זהב להיות פתוחה ועומדת: **מהלך ביניהן.** נכנס בפריפת הדרום ומהלך ביניהן עד שמגיע לפריפת הצפון: **הגיע לצפון.** ומשנכנס לתוך (ב) החלל הפך פניו לדרום לילך עד בין הבדים שהם באמצע החלל כדאמר מר (ב"ב דף צט.) ארון שעשה משה היה לו אויר עשרה אמות בבית קדשי הקדשים לכל רוח ורוח: **מהלך לשמאלו עם הפרוכת.** שהמהלך מצפון לדרום שמאלו למזרח והפרוכת היתה לו למזרח החלל א) לבין שני הבדים והבדים היו ארוכים עד הפרוכת ראשן אחד למערב והשני למזרח אחד בראש הארון לצפון ואחד בראשו לדרום ואורך אמתים וחצי של ארון ביניהן: **דרך כניסתו.** כשם שנכנס כשהולך לדרום עד שהגיע לארון פניו כלפי דרום כך כשיצא לא היסב את פניו לצאת אלא יוצא דרך אחוריו ופניו לארון: **כבית החיצון.** בהיכל: **גמ' מי הוו פרוכת.** אמה טרקסין הוה: **תשימו בארגז מצדו.** אלמא גבי ארון הוה קאי וממילא שמעינן דעמו נגנז: **יולך ה' אותך.** ודאג שמא יגלה לבבל: **תנו את ארון הקדש בבית.** והא התם קאי אלא גניזה היא: **אתיא שמה וכו'.** כתיב בארון אשר אועד לך שמה (שמות ל) וכתיב בצנצנת המן ותן שמה מלא העומר (שם טז) ואתיא לצלוחית מצנצנת המן: **דורות דורות.** כתיב בצנצנת למשמרת לדורותיכם (שם) וכתיב בצלוחית שמן משחת קודש יהיה זה וגו' (שם ל) ואתיא מקלו של אהרן מצנצנת במשמרת משמרת דכתיב ביה למשמרת לאות לבני מרי (במדבר יז): **כבין שני הבדים.** כאילו היו שם ונותנה ביניהם: **תנן.** מתני' כמ"ד בברייתא דלעיל [דף מט:] צוברה כדי שיהא עשנה שוהה לבא: **תני חדא צוברה פנימה שהיא חוצה לו.** מתחיל לצוברה בראש המחתה של צד פנים שאותו ראש המחתה אינו לצד ידו והולך ומושך ידו אליו וצובר תמיד במשיכה עד ראש המחתה השני אשר אצל בית ידו: **ופניה אידך.** מתחיל לצוברה בראש הפונה חוצה לצד ההיכל שהיא פנימה לו בצד גופו והולך וצובר תמיד הלאה עד ראש המחתה השני:

שלא

שאת משוקדים מחר ארור וקם. תימה הוא דלא נקטינהו כסדר שהן כתובים בתורה והכי הוה ליה למימר שאת ארור מחר משוקדים וקם וא"ת אמאי לא דרשינהו להו לפניהם ולאחריהם כמו בנשך ובמרבית (ויקרא כה) דדרשינן ליה בפרק איזהו נשך (ב"מ סא.) לפניו ולאחריו וכמו ורחץ דדרשינן ליה בפ' אמר להם הממונה (לעיל דף לא:) אופסט ואולבש וי"ל גבי שאת אי קאי אאם תיטיב או הוא לשון סליחה ואי קאי אואם לא תיטיב או הוא לשון נשיאות עון וכן ארור אי קאי אשור או קאי אשכם שהוא כנען דכתיב ארור כנען ואי קאי אאפם או קלל אפם וכן מחר אי קאי אמלחמה ואנכי נצב על ראש הגבעה היום להתפלל קודם המלחמה כדכתיב היערוך שועך לא בצר (איוב לו) או קאי אאנכי נצב מחר להתפלל וכן וקם ולפי שאין פירוש שוה ע"כ אין להם הכרע אבל אמשוקדים קשה וי"ל משום דאיכא אתנחתא בגביעים ובמנורה ארבעה גביעים ומשמעו משוקדים כפתוריה ופרחיה וקרא אחרינא מוכחא דמשוקדים לא קאי אלא אגביעים דכתיב שלשה גביעים משוקדים ולהכי אין לו הכרע והא דפליגי תנאי בזבחים בפ' שני (דף כד.) גבי ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן (ויקרא ד) דאיכא דמוקי באצבעו אלקיחה ואיכא דמוקי אנתינה ואיכא דמוקי אתרוייהו יש לפרש טעמא דמאן דמוקי ליה אתרוייהו משום דפשטא דקרא אלקיחה דלפניו קאי ומוקמינן ליה נמי אנתינה כדאשכחן במלואים כדכתיב ולקחת מדם הפר ונתתה על קרנות המזבח באצבעך (שמות כט) והתם על כרחך קאי אנתינה ומאן דלא מוקי ליה אלא אלקיחה כמשמעותיה ומאן דמוקי ליה אנתינה יליף ממלואים דהתם לא קאי אלא אנתינה דלפניו ולאו אלקיחה דלפניו א):

הוא יוסף הבבלי כו'. והא דאמר ליה רב אסי לרבי שילא בפ' בנות כותים נדה (דף לו:) אנא הוא איסי בן יהודה דהוא איסי בן גור אריה דהוא איסי בן גמליאל דהוא איסי בן מהללאל אסיתא דנחשא דלא שליט ביה רוקבא ולא קאמר נמי דהוא יוסף הבבלי דהוא יוסף איש הוצל שהרי כל השמות הללו היה לו כדמשמע הכא י"ל דלא קא חשיב התם אלא שמות דאיסי דדמיא לשמו של רב אסי ב): **יצא** ובא לו דרך כניסתו. אע"ג דביאה דרך אחוריו לא שמה ביאה כדאמר פ' שני דשבועות (דף יז:) הנכנס לבית המנוגע אפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור מדאצטריך והבא אל הבית (ויקרא יד) דרך ביאה אסרה תורה יציאה דרך אחוריו שמה יציאה כדאמר הכא לאע"ג דכתיב ויצא אל המזבח (ויקרא טז) יוצא דרך אחוריו כתלמיד הנפטר מרבו ג):

◆

מוסף רש"י

יצא ובא לו בדרך בית כניסתו. פניו כלפי לפני לפנים, כדרך שנכנס כך אחור ויוצא דרך אחוריו (חולין י:). שנאמר ואת כלי הזהב וגו'. מדכתיב בארגז מצדו, אלמא כל היכא דהוי ארון הוי ארגז בהדיה וכי איגניז איגניז בהדיה (כריתות ה:). תנו את ארון הקודש וגו' אין לכם משא בכתף. וגרסינן במסכת שקלים אמר להם אם גלה עמכם לבבל שוב אין אתם מחזירין אותו במקומו וגנזו (שם). ואתיא משמרת משמרת. כתיב במקל למשמרת לאות לבני מרי, בצנצנת למשמרת לדורותיכם (שם).

◆

רבינו חננאל

ואילו הן. שאת משוקדים מחר ארור וקם. ותניא הוא יוסף איש הוצל הוא איסי בן יהודה. ופרקינן באורייתא ליכא אבל בנביאי איכא קראי טובא דלית להו הכרע. והא דבעי רב חסדא כתיב וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות וגו'. האי בעיא בחגיגה היא בפרק ראשון, ואמרינן בה למאי נפקא מינה, מר זוטרא אמר לפיסוק טעמא, רב אחא אמר לאומר הרי עלי עולה כעולה שהקריבו ישראל במדבר מאי, פרים הוו או כבשים הוו, תיקו. החיצונה פרופה מן הדרום כו'. תנן סתמא כר' מאיר דאמר בין המזבח למנורה היה מהלך. א) סוגיאנא, במקדש ראשון היה בו הארון והיה כותל ולא היה בו פרוכות ובמקדש שני היו פרוכות ולא היה בו ארון, כי יאשיהו גנזו שנאמר ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקודש בבית [אשר בנה] שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל. ותניא משנגנז ארון נגנזה עמו צנצנת המן יצלוחית שמן המשחה ימקלו של אהרן בשקדיה ופרחיה, וארגז ששיגרו הפלשתים דורון לאלהי ישראל, וכלי הזהב, וא"ר אלעזר אתיא שמה שמה. נאמר בארון והבאת שמה מבית לפרוכת את ארון העדות, ובצנצנת נאמר קח צנצנת אחת ותן שמה, ונאמר במקלו של אהרן והנחתו באהל מועד לפני העדות אשר אועד לכם שמה, ונאמר בשמן המשחה ואל בני ישראל תדבר לאמר שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם. ובמטה נאמר ויאמר ה' אל משה השב את מטה אהרן למשמרת לדורותיכם. צבר את הקטורת על גבי גחלים. תנן כמאן דאמר צוברה לאפוקי מאן דאמר מפזרה. וכשמקטיר עומד אחוריו למזרח ופניו למערב, וצובר הקטורת כלפי המערב שהוא פנים הבית, ולפיכך אומרים לו הזהר אל תתחיל מלפניך שמא תכווה מן השלהבת העולה ומן העשן.

מסורת הש"ס

א) [בתנחומא פ' בשלח תניא אמר איסי בן יהודה ה' מקראות אין להם הכרע שאת ארור מחר משוקדים וקם וגם בילקוט איתא על נכון כסדר שהן כתובין ועי' תוס' דהכא ד"ה שאת וכו' וגם בתוס' פסחים כח: ד"ה לכתוב וכו' ובתוס' ב"מ סא. ד"ה קרי ביה העתיקו סוגיא דהכא על נכון שאת ארור מחר משוקדים וקם ועי"ע תוס' חולין קיד: ד"ה או ותוס' ע"ז לה. ד"ה אמין, ב) פסחים קיז: מכילתא פ' בשלח, ג) חגיגה ו:, ד) [לא' פרים], ה) [חולין י:], ו) [תענית כד:], ז) [לקמן נג.], ח) [הוריות יב. כריתות ה: אדר"נ פמ"א ועי"ע תוספתא פ"ב דיו"כ ותוספתא דסוטה פי"ג ה"ב], ט) צ"ל ואת כלי, י) תמיד לג., כ) כדאיתא סנהדרין צ:, ל) [ועי"ע תוס' לעיל לא: ד"ה ופסט ותוס' פסחים כח: ד"ה לכתוב ותוס' ב"מ סא. ד"ה קרי ובע"ז ב. ד"ה אחד ובחולין קיד: ד"ה או תוס' חגיגה ו: ד"ה לפסוקי], מ) [ועי"ע תוס' נדה לו: ד"ה איסי], נ) [ועי"ע תוס' חולין י: ד"ה כ"ג].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותניא הוא יוסף איש הוצל: (ב) רש"י ד"ה הגיע לצפון ומשנכנס לתוך חלל בית קדש הקדשים הפך פניו לדרום כו' לכל רוח ורוח והבדים היו ארוכים עד הפרוכת וכו' ואורך אמתים וחצי של ארון ביניהן הס"ד ואח"כ מה"ד מהלך לשמאלו כו' והפרוכת היתה במזרח נמצא שמהלך עם הפרוכת הס"ד:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה מהלך לשמאלו וכו' היתה לו למזרח החלל כאן הס"ד ואח"כ מתחיל הדבור בין שני הבדים וכו'. וכ"כ הס"ד:

◆

תוס' ישנים

שאת דמשמע ליה דקאי אאם תיטיב או לשון שאת סליחה עון או שאת אם לא תטיב לשון נשיאות עון ורי"ו של ואם יתירה ובירושלמי ראיתי שכתוב עוד מקרא ובני יעקב באו מן השדה כשמעם או כשמעם וגו': וקם העם. קשה דבחלק (דף צ:) משמע מדר' יהושע דקאי אתרווייהו דקאמר שאלו רומיים את ר' יהושע מנין שהקב"ה מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות אמר להם הנך שוכב עם אבותיך וקם ודילמא וקם העם הזה וזנה נקוט מיהא פלגא בידך משמע דקאי אדלעיל ואדלרע וי"ל דפשיטא ליה דלא קאי אלא אדלעיל ויודע מה שעתיד להיות פשיט להו מדכתיב וזנה אחרי אלהי נכר: או דילמא אידי ואידי פרים. ובפ"ק דחגיגה (דף ו:) מפרש למאי נפקא מינה: החיצונה פרופה מן הדרום. אבל איפכא לא מצינו למיעבד שתהא חיצונה פרופה מן הצפון ופנימית מן הדרום דאם כן מהלך כלפי ארון ואין זה דרך כבוד. ריב"א: והתניא משנגנז הארון כו'. הוה מצי לאתויי ברייתא דלקמן דלאחר שנגנז הארון גלה לבבל דפ"ל כך משנה כותבת קתני כה משנגנז הארון: מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה. מתחלה נגנזו האמת מוכרח ופרחיה והלא נמצא שקדים ונראה לי מקבלת הפרחים ונשארו שלא נגמלו שקדים ונשארו פרחים: אתיא שמה שמה. וא"ת למה לי ג"ש הא כתיב לפני ויניחהו אהרן לפני העדות אשר שמשמע שלעולם צריך שיהיה סמוך לו ויש לומר דהוה אמינא לפני העדות היינו מרחוק קמ"ל ג"ש דבעי שלעולם בעינן סמוך לו. ה"ר יוסף:

א) אולי צ"ל סוגיא דשמעתא במקדש הראשון.